

Slutrapport - Översyn medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen

Stadskontoret

[Här kan du infoga ett foto]

Upprättad
Datum: 2019-11-25
Version: 1.0
Ansvarig: Ilona Holmgren, Linda Tuominen
Förvaltning: Stadskontoret
Enhet: Stadskontoret

Innehållsförteckning

Uppdrag	3
Steg 1 - Rapporten Översyn av medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen	4
Steg 2 - Slutrapport	4
Nämndernas remissvar	5
Nämndssekreterarnas synpunkter	12
Malmöbornas synpunkter	13
Medborgardialog i andra storstäder	18
Stadskontorets bedömning	20
Stadskontorets förslag	25
Bilaga 1, information och anmälan till workshop	27
Bilaga 2, frågeformulär	29

Uppdrag

I enlighet med ett utredningsdirektiv beslutat av kommunstyrelsen den 20 juni 2018 gör stadskontoret en översyn av och lämnar förslag på åtgärder gällande medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen.

Utredningen är genomförd i två steg:

1. Utredning med tillhörande frågeställningar i rapporten *Översyn av medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen*¹ där kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade:

- att skicka rapporten på remiss till arbetsmarknads- och socialnämnden, fritidsnämnden, funktionsstödsnämnden, förskolenämnden, grundskolenämnden, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, hälsa-, vård- och omsorgsnämnden, kulturnämnden, miljönämnden, servicenämnden, stadsbyggnadsnämnden och tekniska nämnden för att få svar på följande frågeställningar:

A) Hur ska förslag till Malmö stad ske framöver? Vilka strukturella förändringar behöver ske? Vad behöver göras för att möjligheterna ska bli likvärdiga?

B) Hur ska inhämtandet av Malmöbornas åsikter ske framöver? Vilka kommunikativa och strukturella förändringar behöver ske?

C) Vilka förändringar behöver ske för att kommunikationen mellan Malmö stad och Malmöborna ska bli ändamålsenlig?

- att bereda ett urval av Malmöbor möjligheten att inkomma med synpunkter kring frågeställningarna samt

- att stadskontoret ska återkomma med en slutrapport hösten 2019 om hur utveckling av medborgardialog, med utgångspunkt i medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen, ska ske för att bli mer ändamålsenlig.

2. En i detta ärende sammanställd slutrapport med förslag på hur utveckling av medborgardialog, med utgångspunkt i medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen, ska ske för att bli mer ändamålsenlig. Slutrapporten kompletterar ovan nämnda rapport med remissinstansernas svar och ett urval av Malmöbornas synpunkter samt några exempel på hur arbetet med medborgardialog sker i andra storstäder.

Sammantaget visar översynen några områden som särskilt bör beaktas i det fortsatta utvecklingsarbetet. Det handlar om behovet av ett eller två verktyg för inlämning av förslag och idéer, tillgänglighet och kommunikation, central hantering av inkomna förslag, gemensamma principer då förslag och idéer berör flera nämnder samt en utveckling av den praktiska hanteringen av Malmöpanelen. Mot bakgrund av detta föreslås att verktyget medborgarförslag med tillhörande principer avvecklas samt att ytterligare ett antal åtgärder genomförs i syfte att underlätta och förbättra medborgardialogen.

¹ Rapporten finns bifogad i ärendet.

Steg 1 - Rapporten Översyn av medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen

I rapporten redovisas följande

1. Uppföljning av tidigare beslut och utvärderingar inom området medborgardialog i Malmö stad.
2. Kartläggning av fullmäktigeledamöternas syn på målsättning med Malmö stads kommunövergripande arbete med medborgardialog genom enkät.
3. Fördjupat resonemang utifrån forskning och andra offentliga organisationers erfarenheter om förhållningssätt och tillvägagångssätt för medborgardialog, och relationen till den representativa demokratin.
4. Fördjupat resonemang om medborgardialogens relation till Malmö stads styrning generellt samt arbete för social hållbarhet, lika rättigheter och digitalisering i synnerhet.
5. Redogörelse för kommunstyrelsens ansvar för medborgardialog i förhållande till nämndernas ansvar.
6. Statistik över antal och typ av medborgarförslag och Malmöinitiativet samt användandet av Malmöpanelen utifrån nämndernas perspektiv och deltagarnas perspektiv. Särskilt beakta grupper som har en svagare anknytning till den representativa demokratis former.

I rapporten görs bedömningen att medborgardialog behöver ske på flera sätt samt att det behöver finnas olika former som kan involvera invånare oavsett ålder eller andra bakgrundsfaktorer för att utveckla staden hållbart. Malmö stad behöver arbeta med ökad transparens och offentlig insyn. Det är av stor vikt att utveckla det som leder till att medborgare ges ökade möjligheter att påverka och vara delaktiga.

Den representativa demokratin är utgångspunkt för Malmö stads medborgardialog och kommunfullmäktigeledamöterna inklusive ersättare uttrycker att den högst rankade målsättningen med medborgardialog är att "Tillvarata engagemang, goda idéer och konkreta förslag hos medborgarna".

Utveckling av verktyg för dialog behöver därför ha fokus på att delaktigheten ska öka för kvinnor, män, flickor och pojkar oavsett var i Malmö de bor.

Den fullständiga rapporten finns som bilaga till ärendet.

Steg 2 - Slutrapport

Slutrapporten består av följande fyra delar.

1. Nämndernas remissvar med några inledande slutsatser men också en sammanfattning av respektive nämnds yttrande.
2. Malmöbornas synpunkter och hur dessa har samlats in.
3. Medborgardialog i några andra storstäder.
4. Stadskontorets bedömning med tillhörande förslag.

Nämndernas remissvar

Remissinstanserna är positiva till att Malmö stad arbetar för att stärka medborgardialogen och tycker det är bra att den både innehåller synpunkter från förtroendevalda och tjänstepersoner. Det anses även viktigt att Malmöborna får en röst samt att Malmöbornas engagemang tas tillvara.

En klar majoritet av remissinstanserna uttrycker att de saknar konkreta förslag att ta ställning till men har ändå redogjort för sina synpunkter kring de tre frågeställningarna. Ur svaren relaterat till respektive befintligt verktyg för medborgardialog går det att urskilja ett antal tematiska områden under vilka det finns delar som behöver förändras för att bli mer ändamålsenliga:

Medborgarförslag

- hanteringen av medborgarförslag i relation till medborgarförslag i kommunallagens mening
- två verktyg som fyller likvärdig funktion (jmf Malmöinitiativet)
- antalet röster, åldersgräns, medborgarskap, tillgänglighet etc.
- praktisk hantering (likvärdighet, interna rutiner, en väg in, gallring, samordning, kontakt med förslagsställaren, svar från centralt håll)
- former för inlämning av förslag
- kontakt med förtroendevalda (samordning, verktyg för utskick, kompetenshöjande insatser)

Malmöinitiativet

- två verktyg som fyller likvärdig funktion (jmf medborgarförslag)
- antalet röster, åldersgräns, medborgarskap, tillgänglighet etc.
- praktisk hantering (likvärdighet, interna rutiner, en väg in, gallring, samordning, kontakt med förslagsställaren, svar från centralt håll)
- kontakt med förtroendevalda (samordning, verktyg för utskick, kompetenshöjande insatser)

Malmöpanelen

- syfte med samt användning av resultat
- frågornas karaktär och formulering av dem
- återkoppling till paneldeltagare och förtroendevalda
- former för inhämtande av Malmöbornas synpunkter
- urval, påfyllnad och byte av paneldeltagare
- kontakt med förtroendevalda (samordning, verktyg för utskick, kompetenshöjande insatser)

Utöver ovanstående har remissinstanserna även inkommit med synpunkter relaterat till tillgänglighet och kommunikation. Även här går det att urskilja några olika tematiska områden under vilka det finns delar som behöver utvecklas.

Information

- säkerställa information om de olika påverkansmöjligheter och kanaler för medborgarinflytande som finns
- tydlighet i process från idé till beslut (text och bild)

Kontaktuppgifter och ansvarsområden till förtroendevalda bör finnas

- lättillgängligt på www.malmo.se
- på olika språk
- på lätt svenska
- i en modern digital miljö

Blanketter och verktyg som önskas är

- en mall för medborgarförslag
- länkar mellan malmo.se och sociala medier
- att Kontaktcenter används för ”direkt hjälp” till de som inte befinner sig på nätet
- att ”Fråga Malmö stad” – vanligt förekommande frågor till förtroendevalda publiceras på malmo.se

Nedan följer en sammanfattning av nämndernas remissvar

Remissen skickades ut till tolv nämnder. Sista svarsdatum var den 30 juni 2019. Yttrandena i sin helhet finns som bilagor till ärendet.

Arbetsmarknads- och socialnämnden

Nämnden anser att det är viktigast att förfarandet är begripligt och effektivt utifrån Malmöbornas perspektiv. Hantering av medborgarförslag i kommunfullmäktige och förslag som leder till mer utdragen process förordas inte. Det uppfattas som oklart hur Malmöinitiativet och medborgarförslag kompletterar eller inte kompletterar varandra som former för medborgardialog. Medborgarförslag och Malmöinitiativet anses vara relativt byråkratiska former av medborgardialog. Medborgardialog föreslås beakta jämlikhetsaspekter och ha koppling till digital utveckling.

Att använda Malmöpanelen för att mäta nämndernas måluppfyllelse anses vara bra. För högre svarsfrekvens förordas att testa någon form av premie till deltagare i panelen. Nämnden förordar fler fysiska möten, men framhåller även att det inte löser ojämlika förutsättningar. Vikten av brukardialog i förvaltningens kvalitetsarbete lyfts fram.

Nämnden önskar fler handfasta förslag att ta ställning till för att utveckla arbetet tillsammans med övriga nämnder samt anser att Malmöbornas delaktighet och engagemang ofta spänner över flera nämnders ansvarsområden och att det ställer höga krav på samordning och gemensamt förhållningsätt.

Reservation från (SD)

Fritidsnämnden

Nämnden föreslår att enbart Malmöinitiativet eller en variant av denna behålls. De anser att det är rimligt med högre kvalificeringskrav för att behandla ett förslag politiskt. Fördelen med Malmöinitiativet är att den öppnar upp för dialog mellan fler medborgare och politiker.

Alternativ till Malmöpanelen är att ställa viktiga frågor genom exempelvis sociala medier och med arbetssätt som opinionsinstitutet använder för att höja

svarshäufigkelsen. Slumpmässigt urval istället för nuvarande urval av befolkningen förordas.

Nämnden framhåller vikten av information på flera språk. Användning av formulär eller frågor som ska besvaras anses bidra till att förslagsställare får tänka till och därmed lämnar fler genomtänkta förslag.

Funktionsstödsnämnden

Funktionsstödsnämnden är positiv till flera sätt för medborgare att lämna förslag. Medborgarförslag eller Malmöinitiativet anses ge olika möjligheter och bör inte tas bort, och därmed inskränka möjligheter att vara med och påverka staden, förrän de ersätts med andra. 18-årsgräns bör inte införas och nämnden uppmärksammar särskilt barn och ungdomar, grupper med behov av tillgänglighetsanpassningar och andra människor som lever och rör sig i staden än de som är röstberättigade medborgare.

De bedömer att Malmöinitiativet har potential som forum för engagemang och att prova idéer, även för förslag med färre än 100 röster. Det föreslagna stadsövergripande nätverket i ärende STK-2018-90² föreslås även få i uppdrag att förtydliga och utveckla medborgarförslag. En hänvisning lämnas till nämndens yttrande vad gäller motion om medborgarförslag i kommunfullmäktige³.

Fler och bättre digitala lösningar föreslås för att hämta in Malmöbornas åsikter. Kontaktcenter anses dels kunna ge stöd till internet-ovana, fördela medborgarförslag med enklare frågeställningar till rätt mottagare samt publicera vanligt förekommande frågor och svar på www.malmo.se. När det är lämpligt, ska svar på enklare medborgarförslag kunna ges direkt av politiker eller tjänstepersoner utan formell beredning. Nätbaserade formulär istället för PDF-hantering föreslås för www.malmo.se. Det föreslås även en spridning av goda exempel på brukar- och medborgardialog i staden.

Angående svarshäufigkelsen i Malmöpanelen förs ett resonemang kring frågornas karaktär – huruvida huvudsyftet är stadens utveckling eller att mäta Malmöbornas kunskap om stadens verksamheter. Det föreslås redaktionell översyn av frågorna i panelen och utveckling av frågorna så att de upplevs angelägna för Malmöbor alternativt att fundera på om panelen ska vara kvar i nuvarande form.

Bland förslag för ändamålsenlig kommunikation föreslås utveckling av kontaktcenter, ”En väg in” för att underlätta för Malmöbor och en stadsövergripande hantering av medborgarförslag som rör fler nämnder. Därtill en moderniserad och tillgänglighetsanpassad digital miljö samt publicering av frågor som ofta ställs till politiker och staden.

Nämnden saknar konkreta förslag för den fortsatta utvecklingen och berättar att de får flest förslag och synpunkter på andra sätt än de som lyfts i ärendet.

² STK-2018-90 Uppdrag budget 2018 – Ta fram modeller för en samordnad medborgardialog i frågor som berör flera förvaltningar.

³ STK-2019-185 Motion från Magnus Olsson (SD) och Nima Gholam Ali Pour (SD) om behandling av medborgarförslag i kommunfullmäktige

Reservation från (V)

Förskolenämnden

Förskolenämnden anser det viktigt att säkerställa kommunövergripande möjligheter, lättillgängliga kanaler för medborgarinflytande samt en tydlighet om skillnader mellan medborgarförslag och Malmöinitiativ.

Det anses fördelaktigt med en ny gemensam kanal in för förslag till förtroendevalda med transparens, interaktivitet, möjlighet till insyn och publicering som i Malmöpanelen. Vidare önskas central hantering som säkerställer att förslag kommer till rätt nämnd och att samordning sker mellan berörda nämnder. Medborgarförslag i förhållande till kommunallagen bör ses över.

Staden behöver ta ställning till det fortsatta syftet med Malmöpanelen och hur den ska användas innan svar kan ges på frågorna.

Nämnden saknar förslag på åtgärder kring befintliga kanaler och för goda former av medborgardialog. De anser att frågorna bör utredas vidare i dialog med stadens nämnder.

Vikten av verksamhetsdialog framförs.

Särskilt yttrande från (M) och (C) samt från (MP)

Grundskolenämnden

Nämnden anser att en form av medborgarförslag till politisk hantering vore ett förtydligande för medborgarna och att endast röstberättigade medlemmar i kommunen ska kunna inkomma med förslag. Förslagen bör lämnas på det sätt förslagsställaren anser lämpligt. Det föreslås vidare utredning av central samordning samt att undanröja problem kring förslag som skickas till flera nämnder.

Gällande Malmöpanelen och den sjunkande svarsfrekvensen föreslår nämnden byte av deltagare med tätare intervaller. Innan nämnden kan ge fler konkreta svar på frågorna i rapporten uttrycks ett behov av ställningstagande om varför staden ska ha Malmöpanelen och hur den ska användas.

Nämnden lyfter fram kontaktcenters roll och vikten av att den enskilde medborgaren vet till vilken instans den ska vända sig. Nämndens huvudsakliga kommunikation sker via förvaltningen med elever och vårdnadshavare och rör tillhandahållande av tjänster. Denna del framhålls i helheten av kommunens kommunikation med medborgare. Vad gäller kommunikationen med medborgare lyfter nämnden fram digitaliseringens möjligheter och nya former.

Nämnden anser att det saknas förslag att ta ställning till vad gäller Malmöpanelen och kommunikationen med medborgarna och därför inte kan lämna konkreta synpunkter.

Särskilt yttrande från (SD) samt från (V) samt skriftlig reservation från (MP).

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Nämnden instämmer i att det finns behov av ökat medskapande i dialogen med Malmöborna. De bedömer att det skulle förenkla för medborgarna om det fanns ett sätt att lämna medborgarförslag. Central hantering och samordning av inkomna förslag förordas som underlättar för medborgare och säkerställer att ett samlat svar ges när fler nämnder är berörda.

De saknar ett förslag att förhålla sig till om hur Malmöpanelen kan användas och anser att syftet behöver tydliggöras och även formen för användandet för att därefter kunna ta ställning till vilka kommunikativa och strukturella förändringar som behöver ske.

En samlad kanal för inhämtande av medborgarförslag för politisk hantering betonas. Nämnden framhåller lagar och förordningar i olika nämnder som medborgarförslag berörs av samt vikten av att göra tydligt vilka frågor medborgare kan påverka som ingår i den kommunala styrningen.

Nämnden saknar tydliga förslag och har därför svårt att lämna konkreta synpunkter.

Hälsa-, vård- och omsorgsnämnden

Nämnden förordar att åtminstone en form kvarstår för förslag från medborgare. Om både medborgarförslag och Malmöinitiativet ska vara kvar, föreslås att även Malmöinitiativet ska gälla för folkbokförda Malmöbor. Ett problem anses vara att förslagen inte når de folkvalda i kommunfullmäktige som bör ha insikt i vilka frågor som medborgare har åsikter kring. Fördelar med medborgarförslag till nämnderna anses vara snabbare hantering och att en nämnd med sakkunskaper och ansvar kan svara.

Nämnden föreslår ändringar av de fastställda principerna för handläggning av medborgarförslag.⁴ Hjälp till enskilda föreslås ändras till fokus på tidig dialog med förslagsställaren och kontaktcenter antas ha en viktig roll i detta. Vidare föreslås en flexibilitet vad gäller formerna (blankett, kontaktuppgifter och underskrift) när medborgarförslag lämnas för att underlätta dialogen med förvaltningen. Förslag som rör flera nämnder föreslås vara ett samordningsansvar för kommunstyrelsen.

Inför beslut föreslås att lärdomar och goda exempel hämtas från andra kommuner och från rapporten *Representativ demokrati 2.0*.

Malmöpanelen anses inte riktigt ändamålsenlig för att inhämta Malmöbornas åsikter om faktiska förslag. Förslag om att följa kommunfullmäktiges mål via Malmöpanelen bör utredas vidare och återkoppling till förtroendevalda och svarande måste förbättras. Andra former för dialog än Malmöpanelen behöver utvecklas, nämnder behöver lära av planprocessens former för samråd, lära

⁴ Principer om handläggning av medborgarförslag i Malmö stads nämnder (STK-2017-350), nr.4 "Förslaget ska vara skriftligt och egenhändigt undertecknat men kan även insändas elektroniskt. Förslaget skall innehålla uppgifter om namn, adress och telefonnummer. Förslaget ska lämnas på blankett som tillhandahålls på nämndens kansli samt på Malmö stads hemsida". nr 5. "Förslaget lämnas in till nämndens kansli eller via e-post. Förvaltningen ska vid behov hjälpa den enskilde vid upprättandet av förslaget."

av varandra och utvärdering behöver ske av medborgardialog och samråd. Nämnden för även fram begränsningar och utmaningar med fysiska möten.

Processen från idé till beslut anses behöva bli tydlig och tillgänglig för medborgare genom exempelvis bild, film, lättläst svenska och flera språk. Att enklare hitta kontaktuppgifter till förtroendevalda politiker eller kampanjer som informerar medborgare om möjligheter till påverkan utöver de politiska valen är förslag för ändamålsenlig kommunikation. Vikten av brukardialog på förvaltningsnivå lyfts också fram.

Nämnden har begränsad erfarenhet av medborgarförslag och hade från utredningen önskat fler konkreta förslag att ta ställning till, mer reflekterade kring begreppet medborgardialog och ändamålsenlighet samt relationen till principer för medborgardialog⁵ från 2009.

Kulturnämnden

Kulturnämnden är negativ till att det finns olika sätt att hantera medborgardialog i staden samt att de inte är medborgarförslag i kommunallagens mening. Medborgarförslag till kommunfullmäktige är inte önskvärt, regleringen med politisk behandling i respektive nämnd anses fungera i nuvarande form. Formen för medborgarförslag och Malmöinitiativet behöver ses över för att säkerställa ändamålsenlig och likvärdig hantering.

Verktyget Malmöpanelen anses inte säkerställa sin önskade funktion gällande representativitet i svaren. För att verktyget ska kunna användas för verksamhetsutveckling bör arbetet ta utgångspunkt i kommunfullmäktigemål istället för frågor från nämnderna och att Malmöbornas synpunkter kommer till praktisk användning i staden.

Nämnden betonar utmaningen med digitaliseringen och anser att möjligheter och utmaningar gällande denna är en utgångspunkt vid organisering och utveckling av medborgardelaktighet.

Nämnden saknar konkreta och substantiella förslag på åtgärder som försvårar konkreta synpunkter.

Reservation har lämnats från (SD) och särskilt yttrande från (M)

Miljönämnden

Nämnden anser att två sätt för förslag till kommunen skapar otydlighet både för medborgare och förvaltningar avseende förhållningssätt och intern hantering inom staden. Det uttrycks ett behov av dialog, gemensamma rutiner, förhållningssätt och samordning från stadskontoret när fler nämnder är berörda. Nämnden är positiv till översyn av medborgarförslag som nu inte är enligt kommunallagens mening.

Malmöinitiativet föreslås endast kunna lämnas av folkbokförda i Malmö och om det ska vara kvar bör samordningen i staden och kommunikationen gentemot politiker förbättras, så att politiker kan uppmärksammas på inkomna initiativ. Vad gäller kommunens rutiner lämnas förbättringsförslag kring hantering,

⁵ KS-KOM-2009-00447

återkoppling och rutiner i kontakt med medborgare. Vad gäller medborgare föreslås en väg in och förslagsvis via kontaktcentret. Vad gäller information till nämnderna uttrycks ett behov av tydlighet ifall utskick handlar om hantering eller information.

Nämnden är positiv till att behålla Malmöpanelen men önskar insatser och tydligare instruktioner inför formulering av frågor och svar, för större enighet i enkäten. Det föreslås bättre kommunikation med medverkande före enkäten skickas ut och i återkoppling av resultaten.

Nämnden är positiv till arbetet som sker med att ta fram policy kring kommunikationsplattform. Mer samordning i staden, fortsatt digitalisering, kontaktcentret samt översyn av interna rutiner i staden anses kunna underlätta Malmöbornas delaktighet och visa att staden är på god väg.

Servicekommittén

Två kanaler för medborgarförslag till politisk behandling skapar förvirring och ger inga fördelar. Malmöinitiativets former förordas som utgångspunkt för vidare utveckling. Möjligheter till kommentarer och röstning, inga krav på ålder, att förtroendevalda kan delta i debatten och möjligheten till debatter på sociala medier framhålls. Det förordas någon form av gräns för politisk behandling och gallring av juridiskt icke-genomförbara förslag och dubletter.

Frågor till medborgare bör riktas till de som särskilt berörs, istället för att få svar från ett tvärsnitt med färre frågor vid fler tillfällen. Syftet är att stärka relationer till svarande. Exempel ges om riktade frågor. Återkoppling till medborgare anses viktig.

Klarspråk i kommunikationen och på flera språk är viktigt att fortsätta med. Digital utveckling i kombination med fysiska platser anses viktigt för att nå grupper som kan befinna sig i digitalt utanförskap. Personal från kontaktcentret kan i framtiden visa digitala möjligheter för medborgare som vill lämna förslag.

Medborgardialogen bör lyftas fram tydligare på hemsidan och underlätta för medborgaren att hitta relevanta kanaler för medborgardialog.

Stadsbyggnadsnämnden

Nämnden framför att deras frågor ofta är kopplade till geografiska områden och det vore mer intressant för dem att inhämta lokala attityder och frågeställningar. Digitala medborgarpaneler, som prövas i några av Stockholms stadsdelar, dit medborgare anmäler sig via webben och får svara ett flertal omgångar om närmiljön anses vara ett sätt att utveckla Malmöpanelen.

Det hänvisas till pågående utvecklingsarbete som pågår fram till maj 2020 inom kommunikationsområdet för stödfunktionschefer. Vikten av strukturer för lokalt utvecklingsarbete i hela Malmö stad lyfts fram för att tillvarata engagemang, idéer och förslag från Malmöbor i alla åldrar. Samråd mellan olika aktörer i tidigt skede anses viktigt dels för möjlighet till insyn och påverkan och dels för ett så bra underlag som möjligt.

Nämnden betonar ett arbetssätt som tillvaratar och kopplar samman lokala geografiska organisatoriska arenor. Communities that Care, områdesutvecklingsprogram med flera anses kunna ta Malmökommissionens rekommendationer vidare och göra konkret verkstad av barnkonventionen.

Tekniska nämnden

Nämnden föreslår att det görs skillnad på olika typer av förslag, å ena sidan (1) inriktning, prioritering och värderingsfrågor, å andra sidan (2) utveckling av förvaltningarnas verksamheter. Det föreslås översyn av *avsändaranpassning* (som rör förslagsställarens behov och preferenser) och *mottagaranpassning* (som rör förtroendevaldas behov och preferenser). Det föreslås förbättringar gällande utveckling av förvaltningarnas verksamheter och möjligheter för användare att påverka. Öppen innovation, användarinnovation mm inom förvaltningarna nämns för att fånga engagemang, idéer och förslag som gäller verksamheterna. Nämnden utvecklar ett resonemang om användarinvolvering och medborgardeltagande. För likvärdiga möjligheter föreslås användaranpassning och målgruppsanalys, riktad kommunikation och insatser, både vad gäller medborgardeltagande och användarinvolvering.

Nämnden anser att Malmöpanelen ska stärkas och behållas. Om panelen ska användas i relation till kommunfullmäktigemålen bör frågorna förslagsvis handla om målen i sig och formuleringen av dessa. På så vis kan kommunfullmäktige få synpunkter innan målen beslutas om. Ett annat alternativ är att frågorna till Malmöpanelen kompletteras och samordnas med nämndernas och förvaltningarnas egna undersökningar som syftar till att följa upp mål och kvalitet på den kommunala servicen.

Vikten av att kunna få fram medborgarnas åsikter och för förtroendevalda att inhämta åsikter lyfts fram. Syfte och värde föreslås noggrant ses över och förtydligas. Det framförs behov av kompetenshöjande insatser för både tjänstepersoner och förtroendevalda, utredning av vad som ökar representativitet och svarsfrekvens samt återkoppling av svar, hur frågor väljs och hur resultat används.

Nämnden hänvisar till att rapporten lyfter tekniska nämndens ansvarsområde och de efterfrågar en vidare utredning av förslag som kommer till tekniska nämnden. Vilken karaktär de har, hur många som skulle kunna hanteras direkt av kontaktcenter och om det skulle kunna gått snabbare. Skillnader mellan två liknande förslag som lämnas via de olika kanalerna lyfts också fram samt om ärenden som inte rör värdering, prioriteringar och riktning bör uppmuntras till andra vägar än medborgarförslag?

Särskilt yttrande från (V), muntlig reservation från (M), (C) och (SD).

Nämndssekreterarnas synpunkter

Under utredningen har stadens nämndssekreterare fått svara på ett antal frågor om den praktiska hanteringen av medborgarförslag. De har också redovisat antal inkomna medborgarförslag. Enligt nämndssekreterarna har 214 medborgarförslag inkommit under perioden 2016-2018. Av dessa är 157 tekniska nämndens som även inkluderar Malmöinitiativ. Resterande 57 medborgarförslag har inkommit till övriga nämnder.

Synpunkter som inkommit rör framförallt otydligheten i att ha två likvärdiga verktyg med samma syfte, det vill säga att Malmöborna ska kunna lämna in förslag och idéer, och att detta bör förändras. Det finns också ett behov av att utveckla gemensamma principer för hantering av förslag och idéer generellt, men också för ärenden som sträcker sig över nämndsgränserna. Nämndssekreterarnas svar återges i sin helhet som en bilaga till ärendet.

Under 2017 behandlades 40 Malmöinitiativ av nämnd varav 31 i tekniska nämnden. Under 2018 behandlades 34 Malmöinitiativ av nämnd varav 17 i tekniska nämnden. Hittills under 2019 har 18 Malmöinitiativ behandlats av nämnd varav 15 i tekniska nämnden. Spridningen mellan nämnderna har således ökat mellan 2017 och 2018 för att sedan minska igen under 2019.

Då tekniska nämnden tar emot flest medborgarförslag och Malmöinitiativ har vi frågat hur mycket tid fastighets- och gatukontoret lägger på hantering av inkomna förslag.

Nämndssekreteraren i tekniska nämnden meddelar att en uppskattad, genomsnittlig handläggningstid för Malmöinitiativ som samlar minst 100 röster och bereds till nämnd är 15 timmar per ärende. Angivna antal timmar varierar jämnt mellan 10 och 20 timmar med förbehållet – nämnt av så gott som samtliga tillfrågade handläggare – att ärenden som kräver någon form av mer långtgående utredning eller samordning med andra förvaltningar snabbt uppgår till åtminstone det fyrdubbla, ibland till och med upp emot 100 arbetstimmar.

Samtliga inlämnade Malmöinitiativ hanteras först av stadskontoret som uppskattningsvis lägger ca 2 timmar i administration per initiativ. För Malmöinitiativ som utreds och ska behandlas politiskt tillkommer även tid för nämnden.

Malmöbornas synpunkter

Som ett viktigt komplement till kommunfullmäktigeledamöternas och nämndernas synpunkter har ett urval Malmöbor beretts möjlighet att inkomma med synpunkter kring hur deras engagemang, goda idéer och konkreta förslag på bästa sätt ska nå stadens politiker samt vad som skulle underlätta kommunikationen mellan Malmöbor och politiker. Nedan följer en redogörelse av dessa.

Workshop med Malmöbor

Våren 2019 bjöds totalt 150 personer fördelat på fem tillfällen in att delta i en workshop. Inbjudan skickades ut till 100 slumpmässigt utvalda av totalt 1776 deltagare i Malmöpanelen som vanligtvis svarar via mejl. 5 föll bort på grund av felaktig e-postadress. Inbjudan skickades även ut till allmänheten via Malmöinitiativets Facebooksida, Malmö stads Facebooksida samt *Malmö stads centrala pensionärsråd*.

Till workshoptillfällena anmälde sig sammanlagt 17 personer. Den övergripande frågan var *Hur kan ditt engagemang, dina goda idéer och konkreta förslag på bästa sätt nå stadens politiker?* De fyra första workshoptillfällena fick avbokas på

grund av få eller inga anmälda.⁶ De anmälda uppmanades istället att anmäla sig till det sista tillfället, den 9 augusti 2019, med syftet att försöka samla de intresserade. Till den 9 augusti 2019 anmälde sig 12 personer varav 3 slutligen deltog, 2 män och 1 kvinna, samtliga över 65 år.

Workshopen inleddes med en brainstorming kring sådant som deltagarna inte ansåg fungera så bra relaterat till medborgardialog. Synpunkterna sammanställdes till fem huvudområden som de sedan hade som utgångspunkt då de diskuterade förslag på eventuella lösningar. Under workshopen lyftes både utmaningar och styrkor men på grund av det låga deltagarantalet går det inte att dra några generella slutsatser av det som framkommit men det stämmer väl överens med de synpunkter som samlats in via den digitala enkäten som presenteras nedan.

Frågeformulär “Vad kan underlätta kommunikationen mellan Malmöbor och politiker” till Malmöbor

Våren 2019 tog vi kontakt med CTC -nätverket (Communities that Care) för att få hjälp med att komma i kontakt med Malmöbor i olika delar av staden. Parallellt togs ett kort frågeformulär fram med fem frågor och två bakgrundsfrågor med syfte att nå personer som inte ville eller hade möjlighet att delta vid något av workshoptillfällena som nämnts ovan.⁷

CTC-samordnarna gav oss kontaktuppgifter till ett antal föreningar, vilket inte gav något gensvar. En av CTC-samordnarna tipsade om Nydaladagen som ett bra tillfälle att träffa Malmöbor från Nydala med närliggande områden. Frågeformuläret har använts i mötet med personer som befann sig på Nydaladagen den 5 juni 2019 och vår erfarenhet är att frågorna i frågeformuläret inte väckte något större intresse men att vardagsfrågor gärna diskuterades.

Frågeformuläret har även skickats ut till *Rådet för den nationella minoriteten romer, Malmö stads råd för funktionsbinderfrågor*, föreningen *Tjejer i förening*⁸ och till samtliga 1776 deltagare i Malmöpanelen som vanligtvis svarar via mejl. Av de 1776 var det 440 adresser som studsade tillbaka som okända och ytterligare 20 personer meddelade att de inte längre ville delta i Malmöpanelen då de flyttat från Malmö.

Totalt sett har 309 personer svarat på frågeformuläret varav 173 kvinnor och 136 män. Respondenterna kan delas in i två kategorier med sammanlagt 223 svar i kategorin 19-64 år och 86 svar i kategorin 65+.

På frågan *Om du får en idé som kan förbättra Malmö, hur vill du meddela Malmös politiker detta?* har samtliga 309 personer svarat. Av de 309 respondenterna var det 127 som svarade *Jag vill skicka ett mejl*. 95 respondenter svarade *Jag vill fylla i ett formulär på www.malmo.se*, 25 respondenter svarade *Jag vill boka ett möte* och 16

⁶ Workshop nr 1: 0 deltagare, nr 2: 4 deltagare, nr 3:1 deltagare, nr4: 0 deltagare.

⁷ Frågeformuläret “Vad kan underlätta kommunikationen mellan Malmöbor och politiker” finns i bilaga 2

⁸ Under sommaren har föreningen *Tjejer i förening* fått medel av kommunstyrelsen för att anställa unga i “Ung i sommar”. Feriearbetarna har gjort intervjuer med ca 2 500 Malmöbor.

respondenter svarade *Jag vill klicka mig fram i en app*. Övriga alternativ fick 14 eller färre svar.

Svarsalternativ	Antal respondenter
Jag vill skicka ett mejl	127
Jag vill fylla i ett formulär på www.malmo.se	95
Jag vill boka ett möte	25
Jag vill klicka mig fram i en app	16
Jag vill lägga ett Malmöinitiativ	14
Jag vill ringa	10
Jag vill skriva ett brev	8
Jag har helt andra idéer	8
Jag vill lägga ett medborgarförslag	6
Jag vill spela in ett videoklipp	0

På frågan *Om du vill ha kontakt med en politiker? Hur gör du då?* har samtliga 309 respondenter svarat. Av de 309 respondenterna var det 149 som svarade *Jag går in på www.malmo.se och letar fram kontaktuppgifterna*. 94 svarade *Jag Googlar fram politikernas kontaktuppgifter*. 53 svarade *Jag Googlar fram partiets kontaktuppgifter och ringer eller mejlar*. Det sista svarsalternativet *Jag åker till stadshuset och ber om att få träffa politikern* fick 13 svar. Det sista svarsalternativet hade kanske sett annorlunda ut om enkäten även skickats ut till de Malmöpaneltagare som svarar via vanlig post.

Svarsalternativ	Antal respondenter
Jag går in på www.malmo.se och letar fram kontaktuppgifterna	149
Jag Googlar fram politikernas kontaktuppgifter	94
Jag Googlar fram partiets kontaktuppgifter och ringer eller mejlar	53
Jag åker till stadshuset och ber om att få träffa politikern	13

De resterande tre frågorna 5, 6 och 7 i frågeformuläret är så kallade frisvarsalternativ. Frågorna är snarlika varandra vilket gör att många respondenter gett likartade svar på de två första frågorna *Vad skulle kunna förbättra medborgardialogen tror du?* och *Vad skulle kunna göra det enklare att få kontakt med stadens politiker?* Ytterliga kommentarer ges sedan under frågan *Är det något du vill tillägga?*

På fråga 5 har det kommit in 249 svar, på fråga 6 har det kommit in 207 svar och på fråga 7 har det kommit in 103 svar. Svaren på samtliga tre frågor är sammanställda till fyra tematiska områden som redovisas nedan.⁹

- Information

Respondenterna önskar att all information om medborgardialog inklusive politikernas kontaktuppgifter och ansvarsområden finns samlad på en sida på www.malmo.se, i stadshusets foajé, på stadens bibliotek och i tidningen *Vårt*

⁹ Sammanställning av hela enkäten återfinns i bilaga X.

Malmö. Respondenterna önskar också tydlig information om vad som händer från idé till beslut.

- Synlighet och tillgänglighet

Respondenterna önskar att politikerna syntes mer i staden, både på arbetsplatser och skolor men också vid olika aktiviteter i staden. De önskar att politikerna finns tillgängliga för olika former av informella och formella möten relaterat till vardagliga frågor, förändringar i stadsplanering och liknande samt att de ska hålla ”öppet hus” på regelbunden basis så att Malmöborna kan komma och ställa frågor. Respondenterna vill att politikerna ska finnas tillgängliga via telefon och mejl samt vara synliga i sociala medier. Att politikerna svarar i telefon och på mejl inom rimlig tid samt finns tillgängliga via telefon och chatt vissa tider på regelbunden basis är andra önskemål.

- Delaktighet och inflytande

Respondenterna önskar att politikerna lyssnar på dem. De vill bli tillfrågade om vad de tycker om frågor och tycker att politikerna bör uppmuntra till dialog. De önskar även att politikerna intresserar sig för Malmöbornas vardag och vill veta om och på vilket sätt Malmöbornas tankar och åsikter tas omhand samt om och på vilket sätt de bidrar till en utveckling av staden. Respondenterna önskar också en ökad transparens kring beslut och vill ta del av det som beslutats på ett enkelt sätt exempelvis via nyhetsbrev, tidningen *Vårt Malmö* eller öppna forum. Respondenterna önskar också en ökad representativitet i medborgardialogen, dvs. att låta Malmöbor från alla stadens områden få vara med.

Respondenterna har utöver ovanstående synpunkter lämnat ett antal konkreta förslag på sådant de anser skulle bidra till en ökad delaktighet och inflytande:

- Fler respondenter i Malmöpanelen
- Mobilapplikation med funktioner kopplat till
 - Malmöinitiativet
 - Medborgarförslag
 - Kontakta en politiker
- Att politikerna ställer frågor till Malmöborna via en portal på www.malmo.se¹⁰
- Sammanställning av beslut som fattas till frågor ställda via ovan föreslagna portal ska publiceras på www.malmo.se samt skickas ut till samtliga hushåll
- Formulär på www.malmo.se för idéer och förslag som sedan går direkt till politikerna
- Möjlighet att skicka in bilder till politikerna på idéer och förslag samt bilder på misslyckade satsningar i kommunen för att få dessa åtgärdade.
- Scen på Malmöfestivalen där politiker diskuterar ämnen som publiken föreslår
- Kommunfullmäktigesammanträden med start 17.00 så att de som arbetar dagtid kan vara åhörare.

¹⁰ Malmöborna ska kunna prenumerera på aviseringar från portalen så att de får en signal när det ställts en ny fråga. Frågorna ska också kunna fås med vanlig post med frankerat svarskuvert.

- Idérum till vilka politiker kan komma och lyssna på Malmöbornas förslag
- Idélåda

- Kontaktvägar och förenklad kommunikation

Respondenterna önskar att det blir enkelt att nå politikerna. Tydliga kontaktuppgifter på www.malmo.se, i stadshusets foajé och stadens bibliotek. Utöver kontaktuppgifter önskar respondenterna att det anges vilka ansvarsområden politikerna har eller information om vilka frågor de enskilda politikerna har särskilt intresse för. Respondenterna önskar även en central hantering av idéer och förslag men att det ska gå att lämna dessa idéer och förslag genom flera olika kanaler. De önskar transparens så att det går att se vilka frågor och förslag som ställs samt vad politikerna svarar.

Respondenterna har utöver ovanstående synpunkter lämnat ett antal konkreta förslag på sådant de anser skulle bidra till bättre kontaktvägar och förenklad kommunikation. Förutom fysiska möten, brev, mejl och telefon föreslås chatt, formulär på www.malmo.se, mobilapplikation och ett forum för frågor och svar på www.malmo.se för att tillgängliggöra för så många som möjligt.

Utöver de fyra tematiska områdena finns det under fråga 7 - *Är det något du vill tillägga?* 42 respondenter vars synpunkter kan sammanfattas som allmänt missnöje, politikerförakt och synpunkter kring sådant som rör saker kommunpolitiker inte har rådighet över. Sammantaget anser dessa 42 respondenter att det är politikernas ansvar att det finns en medborgardialog och upplever ett ointresse från politikerna för såväl medborgare som medborgares idéer och förslag. De upplever också att politikerna inte har kunskap om Malmöbornas vardag och verklighet, att de inte står för sina beslut och att de enbart visar sig utomhus i valtider. Respondenterna menar att de vill kunna nå sina politiker och önskar insyn i framförallt beslut som påverkar stadens ekonomi och stadsbyggnad.

Det finns även 25 respondenter som är nöjda med den dialog som förs mellan Malmöbor och politiker idag och de beslut som fattas samt som anser det vara positivt med denna typ av undersökningar och som hoppas att resultatet kommer till användning.

Frågor till Malmöbor i samband med intervjuer av feriearbetande ungdomar

Under sommaren 2019 har feriearbetande ungdomar inom ramen för *Ung i sommar* intervjuat 2500 Malmöbor. I samband med intervjuerna har ovan nämnda frågeställningar också ställts. Det framgår inte hur många av de intervjuade som också svarat på frågeställningarna men synpunkterna återges i sin helhet nedan.

Om du får en idé som kan förbättra Malmö, vad gör du då?

- Kontaktar journalister så att idén kommer ut i tidningen och fångar andra aktörers intresse.
- Kontaktar någon lärare på skolan.
- Kontaktar politiker.

Om du vill ha kontakt med en politiker, hur gör du?

- Googlar kontaktuppgifter till kontoret som politikern jobbar på eller om möjligt googla fram politikerns direkta kontaktuppgifter (populärt förslag).
- Besöker partiets kontor.
- Kontaktar politikern via sociala medier som t.ex. Facebook och Instagram (populärt förslag).

En del av ungdomarna som var med i diskussionen hade själva försökt kontakta några politiker via sociala medier och berättade att det gått bra. De berättade att de inte behövt vänta länge innan de fick ett svar. Andra var lite osäkra på hur de hade tagit kontakt med politiker.

Vad skulle göra det enklare att få kontakt med politiker i staden?

Många tyckte att det var relativt enkelt att få kontakt med politikerna i Malmö. Några förslag på förbättring som dök upp var:

- Varje parti hade alternativt kunnat bilda en mindre grupp som enbart ansvarar för att svara på mejl/samtal från folket så att folket snabbare får kontakt med en politiker som kan hjälpa dem.
- Att kommunen anordnar en arbetsgrupp som hjälper folket med information om hur de tar kontakt med politiker.

Medborgardialog i andra storstäder

Människors möjlighet till inflytande och delaktighet i det lokala samhällets utveckling har blivit en allt viktigare fråga för kommuner, landsting och regioner, dels för att skapa tillit till det demokratiska systemet och dels för att utveckla ett hållbart samhälle.

Verktyg för medborgardialog som används i andra storstäder

På vilket sätt medborgardialogen sker varierar. Nedan följer några exempel på verktyg och kanaler som används i Stockholm, Göteborg, Uppsala och Köpenhamn.

Stockholms stad

En person som bor i Stockholms stad kan lämna medborgarförslag direkt till sin stadsdelsnämnd. Medborgarförslag är ett förslag om att förändra eller förbättra något inom stadsdelsnämndens ansvarsområde, exempelvis förskola, omsorg för äldre eller personer med funktionsnedsättning, socialtjänst, demokratifrågor, upprustningar eller skötsel av parkmiljö. Ett medborgarförslag kan lämnas skriftligt via webben, e-post eller brev.

I Stockholm kan de som är 16 år eller äldre och bor i söderort inom Stockholms stad även vara med i stadens medborgarpanel.¹¹ Panelen består av ca 1 200 personer och paneldeltagarna får 4-6 omgångar frågor per år via e-post. Frågorna rör sig om stadsutvecklingsfrågor, det vill säga allt ifrån byggande av nya bostäder och skolor till upprustningar av parker och idrottsplatser. Även frågor om hur människor rör sig i staden, trygghet och att

¹¹ Söderort är den del av Stockholms kommun som ligger söder om Stockholms innerstad. Stockholms kommun betecknar kommundelen Söderort som ett stadsområde.

leva hållbart finns med. Deltagandet är alltid frivilligt och helt anonymt. Medborgarpanelen görs i samarbete med ett oberoende undersökningsföretag och återkoppling med resultat på frågeomgångarna finns på webbplatsen *Växer Stockholm* (vaexer.stockholm/medborgarpanel) där även stadens alla ca 600 utvecklingsprojekt finns samlade.

Göteborgs stad

I Göteborgs stad erbjuder de tio stadsdelarna olika möjligheter för invånarna att vara delaktig och påverka i beslut som rör närområdet. Möjligheterna varierar mellan olika stadsdelar, nedan följer en rad exempel:

- Pensionärsråd
- Funktionshinderråd
- Ungdomsråd
- Brottsförebyggande råd
- Medborgarbudget
- Medborgarpanel
- Medborgarförslag
- Ungt inflytande
- Rådslag
- Ö-dialog

Göteborgsförslaget är Göteborgs stads namn på e-förslag. Det är till för göteborgare som har en idé till politikerna om hur Göteborg kan utvecklas. Via e-tjänsten kan de lämna in sitt eget Göteborgsförslag på www.goteborg.se och även kommentera och rösta på andras förslag. Förslag som får mer än 200 röster under 90 dagar behandlas av ansvarig politisk nämnd. Det finns ingen åldersgräns. Göteborgsförslaget har funnits sedan 2014 och gör att politikerna kan se vilka frågor som engagerar göteborgarna. Det är också ett bra sätt att fånga upp goda idéer och förslag så att kommunens service kan bli bättre. Vid behov av hjälp med att lämna ett Göteborgsförslag kan göteborgarna vända sig till stadens medborgarkontor.

Uppsala kommun

I Uppsala kommun kan invånare göra sin röst hörd på tre olika sätt. De kan ge synpunkter på projekt innan politikerna fattar besluten och på så sätt vara med och utveckla och förbättra Uppsala kommun. Invånare kan också lämna synpunkter på kommunens service och tjänster. Åsikterna hjälper kommunen att utveckla och förbättra verksamheten. Om en invånare har synpunkter på en verksamhet ska den i första hand kontakta chefen för verksamheten. I andra hand lämnas synpunkterna till den förvaltning som ansvarar för verksamheten, alternativt via sidan *Synpunkter och klagomål* på www.uppsala.se. Invånare som vill föreslå en ny verksamhet eller saknar service inom något verksamhetsområde ombeds ta kontakt med politikerna i kommunfullmäktige eller nämnd. Kontaktuppgifter finns på www.uppsala.se.

Köpenhamns kommun

I Köpenhamns kommun kan invånarna göra sin röst hörd på flera olika sätt och under 2019 pågår ett utvecklingsarbete *Bedre kobenhavnerdialog* för att göra dialogen ännu bättre. De verktyg som finns i dagsläget är:

- Kontakt dine politikere med kontaktoppgifter (navn, ansvarsområde, bild, telefonnummer og e-post) där Köpenhamnarna oppmuntras att kontakta politikerna om de har frågor og synpunkter.
- Påverk dit lokalområde med information om hur Köpenhamnarna kan komme i kontakt med sin *lokaludvalg* som fungerer som en länk mellan Köpenhamnarna og politikerna. Det går även att som Köpenhamnare få inflytande på sina barns vardag genom att ingå i styrelsen på barnets forskola eller skola. Information om hur Köpenhamnaren i sådana fall går tillväga finns tydeligt på www.kk.dk
- Borgerpanelet där Köpenhamnare 3-5 ggr per år får digitale enkäter kring ulike ämnen politikerna vill ha Köpenhamnarnas synpunkter kring. Anmälan og avanmälan till Borgerpanelet sker via www.kk.dk. Det finns på hemsidan även tydlig information kring vad resultatene används till.
- Skab din by genom vilken Köpenhamnarna, företag, föreningar og andra kan vara med og skapa eller utveckla staden. *Skab din by* oppmuntrar till att komme med idéer eller starta projekt som gagnar Köpenhamn.
- Bliv hort är en kanal genom vilken Köpenhamnarna kan lämna *høringsvar* digitalt relaterat till aktuelle ärendene som ska opp for politisk behandling.¹²

Stadskontorets bedömning

Medborgare engagerer sig gärna i frågor som nära berör dem. För att medborgardialog ska fungera krävs att dialogen blir meningsfull, att medborgaren opplever sig som medverkande og att möjligheten att påverka opplevs tydelig, vilket också framgår av Malmöbornas synpunkter.

Det är viktigt att påminna sig om att dialog ständigt sker mellan Malmöbor og politiker. Verktøyene medborgarförslag, Malmöinitiativet og Malmöpanelen är en del av den dialog som pågår. Dialogen faciliteras via Malmö stads kanaler, via de politiske partierna og genom Kontaktcenter.

Förutom ovan nämnda verktøy finns det alltid möjlighet for Malmöborna att framföra sina åsikter og påverka politiker via direktekontakt med partier eller politiker men också att påverka via till exempel demonstrationer, protestaktioner, namnsamlinger, sociale medier og debattartikler.

De yngste invånarna i staden företräds i första hand av sine vårdnadshavere når det gäller medborgardialog, men i beslut ska alle åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentlige eller private sociale välfärdsinstitutioner, domstolar, administrative myndigheter eller lagstiftende organ, i första hand beakta vad som bedöms vara barnets bästa.¹³ I Malmö stad finns även *Utvecklingsplan for arbeidet med barnets rettigheter i Malmö stad* som antogs av kommunfullmäktige i april 2017. Planen anger hur Malmö stad ska arbeide systematisk for att få barnets rettigheter att genomsyre verksamheter og service samt for att ge varje enskilt barn möjlighet og stöd i att kunne utøve sine rettigheter.

¹² Hämtat från www.kk.dk 190828

¹³ FN:s konvention om barnets rettigheter, artikkel 3

Malmö stads politiker har också sedan länge en formaliserad regelbunden dialog med representanter för vissa grupper i staden exempelvis Malmö stads råd för funktionshinderfrågor, Malmö stads centrala pensionärsråd, Malmö stads råd för den nationella minoriteten romer och Anhörigforum.¹⁴

Syftet med de tre verktygen

Syftet med de tre verktygen medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen fram tills idag har varit att medborgarna ska bli hörda och kunna lämna synpunkter som kan bidra till stadens utveckling.

Medborgarförslag

Medborgarförslag i Malmö stads mening utvecklades i en tid då den geografiska lokala demokratin var i fokus. Privatpersoner boende i en stadsdel skulle ha rätt att lämna in medborgarförslag som behandlades av politiker i stadsdelsnämnden. 2008 beslutade kommunfullmäktige att införa gemensamma principer gällande handläggning av medborgarförslag i dåvarande stadsdelsnämnder.¹⁵ Syftet var att ha enhetliga föreskrifter och rutiner vid behandlingen av medborgarförslag. Principerna fortsatte att gälla även efter det att stadsdelsnämnderna upphörde och stadsområdesnämnderna bildades. Vid omorganisationen 1 maj 2017 flyttades ansvaret från stadsområdesnämnderna till facknämnderna och tillhörande principer som gäller medborgarförslag till nämnderna beslutades av kommunfullmäktige den 27 april 2017.¹⁶

Malmöinitiativet

I takt med den digitala utvecklingen ville Malmö stad erbjuda Malmöborna ytterligare en kanal för att kunna bidra till stadens utveckling. 2008 lanserades Malmöinitiativet som en variant av e-petitioner efter inspiration från Bristol City Council och Royal Borough of Kingston upon Thames med en teknik utvecklad av Napier University.¹⁷ Tanken var att medborgare skulle ha möjlighet att föreslå men också stödja förslag som kan påverka de politiska besluten. Idag går ett Malmöinitiativ som uppnår 100 stödsignaturer upp som ett informationsärende till berörd nämnd. Detta beslutades den 7 juni 2012 av styrgruppen för medborgardialog. Bakom beslutet stod (S) – tre ledamöter, (MP) – en ledamot, (V) – en ledamot, (M) – två ledamöter, (FP) – en ledamot och (SD) – en ledamot. Av beslutet framgår att styrgruppen beslutat: "... *alla Malmöinitiativ som uppnår mer än 100 stödsignaturer skall gå till aktuell nämnd som ett informationsärende med återkoppling till projektledningen*". Nivån tillkom som en utveckling av verktyget för att nämnden skulle uppmärksamma initiativ, då den dialog som var tänkt att föras och utveckla förslagen uteblev. Förändringen ledde till att förslag som samlade 100 röster uppmärksammades av en politisk församling och säkerställde återkoppling till Malmöborna.

¹⁴ Anhörigforum riktar sig till den som hjälper eller vårdar en anhörig eller närstående som inte klarar av vardagen på egen hand. Anhörigforum anordnas två gånger om året. På plats finns politiker från hälsa-, vård- och omsorgsnämnden och tjänstepersoner från förvaltningen. Den anhörige kan komma dit, ställa frågor och komma med förslag till politikerna, eller välja om de bara vill vara med och lyssna.

¹⁵ Kommunfullmäktiges protokoll med bilag 2008 nr 13, bilaga D1

¹⁶ STK-2017-350 Ny organisation i Malmö stad - Revidering av principer för handläggning av medborgarförslag samt förslag om översyn av medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen

¹⁷ Hämtat 190903 från eDemokrati Projektplan (2008). Kommunikationsavdelningen, stadskontoret.

De av Sveriges kommuner som erbjuder möjlighet att lämna medborgarinitiativ har fastställda regler för politisk behandling.

Under utredningen har hänsyn tagits till Malmöbornas inkomna synpunkter samt för och nackdelar för såväl Malmöbor som stadens utveckling med ett verktyg för att komma med idéer och förslag istället för två. Vi har jämfört svenska kommuner¹⁸, initiativet till EU (Europeiska Unionen)¹⁹ och Malmöinitiativet. Samtliga har en gräns för andelen röster som ska samlas inför politisk hantering och tidsgränser för hur länge ett initiativ kan samla röster. Under utredningen har det efter noga övervägande inte funnits någon anledning att revidera, det av styrgruppen beslutade, antalet röster som ska uppnås för politisk behandling.

Malmöpanelen

Malmöpanelen lanserades vid samma tidpunkt som Malmöinitiativet med syfte att ge de förtroendevalda ett värdefullt underlag innan man konkretiserar förslag.²⁰ Malmöpanelen används sedan dess för att få in Malmöbornas värderingar och åsikter kring olika frågor. Medlemmar i Malmöpanelen rekryteras postalt utifrån slumpmässiga urval från kommuninvånarregistret med stadens ledande politiker som avsändare.²¹ Frågorna skickas ut till panelen två gånger per år och stadens nämnder inbjuds att delta med frågeställningar varje gång.²²

Dialogen kan tydliggöras och förenklas

Syftet med slutrapporten är att lämna förslag på åtgärder avseende medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen samt eventuella förslag på insatser för utveckling av Malmö stads medborgardialog. Under utredningens gång har synpunkter från kommunfullmäktigeledamöter inklusive ersättare, stadens nämnder, nämndssekreterare och ett urval Malmöbor samlats in. Det sammantagna underlaget visar på olika utvecklingsområden relaterat till de tre verktygen. Bedömningen är att Malmöborna har ett behov av information om syftet med medborgardialog samt behov av information om vilka möjligheter som finns.

En medborgare har idag möjlighet att väcka opinion för sitt förslag genom att lämna ett enskilt medborgarförslag eller Malmöinitiativ. Medborgarförslagen hanteras av stadens förvaltningar innan de går vidare till berörd nämnd och Malmöinitiativen hanteras av stadskontorets kommunikationsavdelning innan det går vidare till berörd förvaltning och därefter nämnd. Bedömningen är att alla inlämnade förslag kommer de allra flesta via Malmöinitiativet.

¹⁸ Urval av två storstäder, två mellanstora städer i Skåne och två mindre kommuner i södra Sverige, Göteborg 200 röster- 571 868 invånare, Malmö 100 röster – 339 313 invånare, Lund 100 röster – 122 948 invånare, Helsingborg 100 röster- 145 415 invånare, Svedala 30 röster – 21 576 invånare och Värnamo 30 röster – 34 428 invånare.

¹⁹ I EU finns 513 miljoner invånare. EU initiativ som behandlas politisk ska samla röster från minst 1 miljon röstberättigade invånare i 7 av unionens länder.

²⁰ Hämtat 190903 från eDemokrati Projektplan (2008). Kommunikationsavdelningen, stadskontoret.

²¹ STK-2014-711 Reviderade villkor Malmöpanelen

²² Det oberoende undersökningsföretaget ansvarar för att Malmöpanelen är representativ för staden samt att den fylls på vartannat år med det antal deltagare som lämnat Malmöpanelen. Den fylls då på med relevanta deltagare utifrån kön, ålder, geografi etc. för optimal representativitet.

Sedan starten 2008 har stadskontorets kommunikationsavdelning ansvar för Malmöinitiativet och Malmöpanelen och förbättringar sker utifrån behov. Malmöinitiativet har utvecklats via sociala medier men också med bilder och stöd till enskilda som vill ha hjälp med att lägga upp ett initiativ. Malmöpanelen utvecklas i samråd med det oberoende undersökningsföretag som sköter Malmöpanelen vad gäller dess representativitet, utskick samt sammanställning av frågor och svar.

Vid genomgång av synpunkterna från remissinstanser och nämndssekreterare görs bedömningen att det finns några gemensamma nämnare. Att ha två likvärdiga verktyg med samma syfte, det vill säga att Malmöborna ska kunna lämna in förslag och idéer på sådant som kan utveckla staden, skapar otydlighet och bör förändras. Vid förändring bör utgångspunkter vara verktygens syfte och mervärde, tydlighet mot medborgare och tydlighet i förhållande till kommunallagen samt stadens hantering av förslagen. Likaså bedöms det vara viktigt att utveckla gemensamma principer för hantering och samordning av de förslag och idéer som kommer in.

En annan gemensam nämnare som även kommunfullmäktigeledamöter inklusive ersättare samt Malmöborna instämmer i är att möjligheten att lämna förslag och idéer bör vara öppet för alla som vistas i eller har anknytning till staden oavsett ålder. Undantaget är företag som liksom tidigare inte bör ha möjlighet att lämna förslag.

Då vi tittat på hur några andra storstäder arbetar med medborgardialogen finns det vissa delar Malmö stad bör låta sig inspireras av i det fortsatta utvecklingsarbetet. Det gäller framförallt Stockholms lösning för att anmäla sig till stadens *Medborgarpanel*, Göteborgs antal röster och tidsbegränsning av *Göteborgsförslaget* samt Köpenhamns *Kontakt dine politikere*.

Några steg för mer ändamålsenliga verktyg

Verktygen medborgarförslag och Malmöinitiativet har samma ändamål, det vill säga att Malmöbor ska kunna lämna förslag och idéer som Malmö stads politiker kan ta vidare för att utveckla Malmö. Sedan omorganisationerna den 1 juli 2013 och 1 maj 2017 är bedömningen att själva grundtanken med medborgarförslag försvunnit, det vill säga att kunna lämna förslag till ”sina” politiker i de tidigare stadsdelsnämnderna och stadsområdena.

En större andel remissinstanser och nämndssekreterare uttrycker att det finns en otydlighet i att ha två kanaler för samma sak där den ena enligt beslut från kommunfullmäktige kräver att en enskild invånare lämnar förslag till en nämnd och det andra kräver ett initiativ från en enskild med en insamling av 100 röster för att komma upp som en informationspunkt i berörd nämnd. Det finns också synpunkter som hör samman med att medborgarförslag i Malmö stads mening kan förväxlas med medborgarförslag enligt kommunallagens mening.²³ Remissinstanserna och nämndssekreterarna har också uttryckt att det behövs

²³ Enligt 5 kap 23 § kommunallagen (1991:900) kan ärenden i kommunfullmäktige väckas av den som är folkbokförd i kommunen eller i en kommun inom landstinget, om fullmäktige har beslutat det (medborgarförslag). I Malmö stad har det inte fattats beslut om att införa medborgarförslag enligt denna bestämmelse.

ökad tydlighet vad gäller att lämna förslag. Bedömningen är att de önskar en väg in, samordning och förbättring av verktygen.

I kommunstyrelsens beslut om e-demokrati 2006 ansågs verktyget Malmöinitiativet kunna förverkliga e-demokrati. Idag, 13 år senare, är Malmöinitiativet en känd kanal genom vilken nya initiativ kommer varje vecka. Svaren från enkäten till Malmöborna visar ett behov av lättillgängliga, främst digitala, lösningar för att lämna in förslag och idéer. Det finns förslag på att Malmöinitiativet borde kompletteras med en mobilapplikation genom vilken det skulle gå att lägga sitt initiativ. För att inte inskränka någons möjlighet att påverka genom att lämna förslag och idéer görs bedömningen att Malmöinitiativ med fördel även kunna lämnas in skriftligen via Kontaktcenter som i sin tur skickar vidare till stadskontorets kommunikationsavdelning för handläggning.

Den sammantagna bedömningen är att Malmöinitiativet är det verktyg för inlämning av förslag och idéer som bör behållas. Förslaget är att verktyget medborgarförslag med tillhörande principer avvecklas. De främsta skälen till att Malmöinitiativet anses mest lämpligt för ändamålet är att

- verktyget är känt av många
- flest förslag väcks och kommer in denna väg
- Malmöbor och förtroendevalda kan följa förslaget, rösta och debattera kring det.
- verktyget även ger möjligheter för politiker att driva intressanta förslag som inte når gränsen för nämndsbehandling genom det representativa systemet, exempelvis genom sitt parti eller motioner.
- administrationen blir enklare för fackförvaltningarna när det inte längre finns två verktyg med samma ändamål.

Idag sköts Malmöinitiativet via stadskontorets kommunikationsavdelning och så föreslås det att vara även framöver. En central samordning och fördelning av förslag och idéer som kommer in via Malmöinitiativet ger en överblick av vad som är viktiga frågor för Malmöborna men bedöms också underlätta en gemensam hantering. En gemensam hantering är något remissinstanserna och nämndssekreterarna har uttryckt behov av. Det gäller gemensam hantering av förslag och idéer som rör flera nämnder, det gäller själva handläggningen av ärendet, men också kommunikationen med nämnderna inför behandling. I slutändan handlar det även om kommunikationen med förslagsställaren under ärendets gång samt att säkerställa att förslagsställaren inte får olika svar från olika nämnder. En gemensam hantering av Malmöinitiativet innebär att det behöver tas fram gemensamma principer för hur arbetet med ovanstående ska genomföras.²⁴

I enkätsvaren från Malmöborna uttrycks också ett behov av information till och kommunikation med Malmöborna om medborgardialog generellt samt de tillhörande verktygen Malmöinitiativet och Malmöpanelen. Malmöborna önskar tydlig information om vad medborgardialog innebär samt en ökad transparens av processen från idé till beslut. Redan idag finns:

²⁴ Detta skulle STK kommunikationsavdelning tillsammans med det föreslagna förvaltningsöverskridande nätverket i ärende STK-2018-90 Uppdrag budget 2018 – Ta fram modeller för en samordnad medborgardialog i frågor som berör flera förvaltningar kunna göra.

24 | **Stadskontoret** | Fel! Ingen text med angivet format i dokumentet.

- underlag och protokoll relaterat till politiska beslut i stadens nämnder och kommunfullmäktige publicerade på www.malmo.se
- möjlighet att följa kommunfullmäktiges sammanträden på plats i sammanträdesrummet eller via direktsändning på www.malmo.se för att se live eller i efterhand
- i varje nummer av tidningen *Vårt Malmö* som delas ut till samtliga hushåll, reportage om ett pågående Malmöinitiativ.

I framtiden finns det behov av ett komplement till ovanstående som illustrerar processen, förslagsvis genom bild eller film. Efter att ha tagit del av Malmöbornas synpunkter och tittat på hur exempelvis Köpenhamns förtroendemannaregister ser ut är bedömningen att det finns behov av att göra förändringar i förtroendemannaregistret så att det innehåller namn, partitillhörighet, bild och ansvarsområde både lättillgängligt och sökbart för att Malmöborna enklare ska kunna komma i kontakt med stadens politiker.

Kommunfullmäktiges ledamöter inklusive ersättare samt remissinstanserna har i underlaget uttryckt att de upplever ett otydligt syfte med Malmöpanelen samt att själva frågeställandet behöver utvecklas. De lyfter även utvecklingsområden som har att göra med representativiteten i panelen samt att enkelt kunna anmäla och avanmäla sig. Bedömningen är att detta behöver ses över. Malmöpanelen sköts idag av stadskontorets kommunikationsavdelning tillsammans med det oberoende undersökningsföretaget. Avtalet är på väg att löpa ut, vid ny upphandling föreslås att ovanstående synpunkter ska beaktas vid framtagande av kravspecifikation.

Kommunfullmäktigeledamöterna inklusive ersättare, remissinstanserna och Malmöborna är överens om att det finns en del att önska vad gäller utveckling av såväl digitala som analoga lösningar för medborgarförslag och Malmöinitiativet med syfte att tillgängliggöra för fler. Bedömningen är att det under utredningen framkommit många konkreta och bra förslag att arbeta vidare med. I det insamlade underlaget finns förslag på digital utveckling som kan behöva vidare utredning innan eventuellt införande. I framtiden innebär det att information om de olika lösningarna behöver finnas lättillgängligt på www.malmo.se men också på Kontaktcenter, bibliotek och i lokaltidningen *Vårt Malmö*. Med lättillgängligt avses i det insamlade underlaget olika språk, lätt svenska men också fler kanaler, både digitala och analoga, för inlämning av förslag och idéer.

Malmöborna uttrycker ett behov av att få reda på vad deras förslag och idéer leder till samt vad resultatet från Malmöpanelen används till. Då Malmöinitiativet även fortsättningsvis föreslås att behandlas i berörd nämnd är bedömningen att det även kan vara idé att lyfta frågan som ett informationsärende till kommunstyrelsen. På så vis kan medborgardialogen ytterligare stärkas och synliggöras.

Stadskontorets förslag

Enligt utredningsdirektivet ska stadskontoret utifrån översynens resultat föreslå eventuellt behov av åtgärder avseende medborgarförslag, Malmöinitiativet och

Malmöpanelen samt vid behov ge förslag på insatser för utveckling av Malmö stads medborgardialog.

Sammantaget visar översynen några områden som särskilt bör beaktas i det fortsatta utvecklingsarbetet. Det handlar om behovet av ett eller två verktyg för inlämning av förslag och idéer, tillgänglighet och kommunikation, central hantering och gemensamma principer då förslag och idéer berör flera nämnder samt en utveckling av den praktiska hanteringen av Malmöpanelen. Mot bakgrund av detta föreslås följande åtgärder:

- Verktuget medborgarförslag med tillhörande principer avskaffas.
- Central samordning och fördelning av förslag och idéer som kommer in via *Malmöinitiativet*.
- Framtagande av gemensamma principer för staden vad gäller handläggning, kommunikation och samordning då flera nämnder är berörda av ett förslag eller idé som inkommit via *Malmöinitiativet*.²⁵
- Utveckla information till och kommunikation med Malmöborna om medborgardialog generellt samt de tillhörande verktygen *Malmöinitiativet* och *Malmöpanelen*.
- Utveckla den praktiska hanteringen av *Malmöpanelen* med syfte att förbättra kommunikationen med förtroendevalda, pannedeltagare och det oberoende undersökningsföretaget men också att se över panelen vad beträffar antal deltagare, representativitet samt anmälan och avanmälan till panelen.
- Utveckla digitala och analoga lösningar för *Malmöinitiativet* och *Malmöpanelen* med syfte att tillgängliggöra för fler.

I dagsläget görs ingen sammanställning av inkomna medborgarförslag och Malmöinitiativ och vad de leder till. För att ytterligare stärka och utveckla medborgardialogen samt få en överblick av medborgardialogen i stort föreslås en årlig rapportering av

- antal förslag och idéer via *Malmöinitiativet* med kort redogörelse av innehåll samt beslut avseende de förslag och idéer som behandlats i nämnd,
- resultat från *Malmöpanelen* med starkt fokus på att synliggöra det som engagerar Malmöborna.
- utvecklingsarbetet i det föreslagna förvaltningsöverskridande nätverket för utveckling av stadens medborgardialog²⁶ samt
- en sammanfattande diskussion med eventuella förslag på fortsatt utveckling.

²⁵ STK kommunikationsavdelning tillsammans med det föreslagna förvaltningsöverskridande nätverket i ärende STK-2018-90 Uppdrag budget 2018 – Ta fram modeller för en samordnad medborgardialog i frågor som berör flera förvaltningar.

²⁶ STK-2018-90 Uppdrag budget 2018 – Ta fram modeller för en samordnad medborgardialog i frågor som berör flera förvaltningar

Bilaga 1, information och anmälan till workshop

Informationen nedan publicerades på www.malmo.se/malmoinitiativet

Hur kan ditt engagemang, dina goda idéer och konkreta förslag på bästa sätt nå stadens politiker?

Ta chansen att påverka hur Malmö stad kan förenkla för dig Malmöbo att komma i kontakt med dina politiker.

Har du tankar och idéer om hur Malmö stad kan förenkla för dig som Malmöbo att komma i kontakt med dina politiker? Hur skulle medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen kunna utvecklas för att möta dina behov som Malmöbo?

Malmö stad håller på att se över den medborgardialog som idag sker via medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen. Vi har redan samlat in kommunfullmäktigeledamöternas synpunkter och får under sommaren in synpunkter från stadens facknämnder.

Men nu behöver vi veta vad Du som Malmöbo tycker skulle kunna göras bättre.

Därför anordnar vi och bjuder in dig Malmöbo till ett gemensamt samtal om medborgardialog. Samtalet pågår i två timmar. Antalet deltagare är begränsat till 30 personer/tillfälle och det finns fem tillfällen att välja mellan.

Det går enbart att anmäla sig till ett tillfälle!

- [Onsdag 15 maj kl. 17.00-19.00](#)
- [Tisdag 21 maj kl. 17.00-19.00](#)
- [Onsdag 22 maj kl. 10.00-12.00](#)
- [Torsdag 23 maj kl. 17.00-19.00](#)
- [Fredagen den 9 augusti kl. 13.00-15.00](#)

Anmälan workshop 9 augusti gällande kontakt med politiker

Hur tycker du att Malmö stads medborgardialoger skulle kunna göras bättre?

Har du tankar och idéer om hur Malmö stad kan förenkla för dig som Malmöbo att komma i kontakt med dina politiker? Hur skulle medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen kunna utvecklas för att möta dina behov som Malmöbo?

Malmö stad anordnar därför till ett gemensamt samtal om medborgardialog och vi bjuder därför in dig intresserade Malmöbo till ett gemensamt samtal kring detta. Samtalet pågår i två timmar.

Antalet deltagare är begränsat till 30 personer/tillfälle. Det går enbart att anmäla sig till ett av tillfällena.

Anmäl dig i enkäten nedan om du vill delta i samtalet den 9 augusti. Samtalet tar plats i entréplanet på Stadshuset, August Palms Plats 1, mellan kl. 13.00 - 15.00, 9 augusti.

Sista anmälningsdag

2019-08-06

Antal deltagare

12/30

Namn *

Epost *

Ja, vill komma och diskutera medborgardialog den 9 augusti!

Dina anmälningsuppgifter kommer inte sparas efter workshopen eller användas i några andra sammanhang utan kommer raderas efter samtalet den 9 augusti.

Workshop - hur kommer du som Malmöbo lättare i kontakt med dina politiker?

Kontakta oss

Malmöinitiativet

[Skriv till oss](#)

E-post: initiativet.stk@malmo.se

Senast ändrad: 2019-04-23 13:11

Bilaga 2, frågeformulär

Vad kan underlätta kommunikationen mellan Malmöbor och politiker?

Stadskontoret har utvärderat medborgarförslag, Malmöinitiativet och Malmöpanelen. Det är genom dessa tre verktyg Malmöborna idag kan komma med förslag på sådant de vill ska förbättras.

Det är också genom dessa politikerna tar reda på vad Malmöborna tycker om sådant som pågår i staden. Malmö folkvalda politiker har svarat på frågor om vad de tycker om dialogen med Malmöborna i stadens fortsatta utveckling. Politikerna är intresserade av hur DU tycker dialogen kan utvecklas. De vill att Malmöborna ska känna sig delaktiga och ha koll på vad som är på gång i Malmö

1. Kön;
 Kvinna Man Annat

2. Ålder;
 under 18 år 18-65 år över 65 år

3. Om du får en idé som kan förbättra Malmö, hur vill du meddela Malmö politiker detta?
 - Jag vill skicka ett mejl
 - Jag vill ringa
 - Jag vill skriva ett brev
 - Jag vill fylla i ett formulär på www.malmo.se
 - Jag vill klicka mig fram i en app
 - Jag vill boka ett möte
 - Jag vill spela in ett videoklipp
 - Jag har helt andra idéer
 - Jag vill lägga ett medborgarförslag till berörd nämnd
 - Jag vill lägga ett Malmöinitiativ

4. Om du vill ha kontakt med en politiker, hur gör du då?
 - Jag googlar fram politikerns kontaktuppgifter
 - Jag åker till stadshuset och ber om att få träffa politikern
 - Jag går in på www.malmo.se och letar fram kontaktuppgifterna
 - Jag googlar fram partiets kontaktuppgifter och ringer eller mailar

5. Vad skulle kunna förbättra medborgardialogen tror du?
[Öppet svar]

6. Vad skulle göra det enklare att få kontakt med stadens politiker?
[Öppet svar]

7. Är det något du vill tillägga?
[Öppet svar]